

7. Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 22-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2025. 1096 с.

8. Осадчий П. В. Роль прокурора у механізмі забезпечення реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту на досудовому провадженні. *Правові новели*. 2023. № № 21. Т. 2. 134-145 с. DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.65>

9. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки від 11 травня 2023 року № 273/2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

10. Кримінальний процес України: Академічний курс: у 3 т. Т. 1: Загальна частина / за ред. акад. НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В.Т. Нора, д-ра юрид. наук, проф. Н.Р. Бобечка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 912 с.

11. Півненко В.П. Проект нового Кримінально-процесуального кодексу України: невдачі і прорахунки. *Вісник прокуратури*. 2010. № 11. С. 34-40.

12. Лапкін А.В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційні проблеми: монографія. Харків: Право, 2020. 1304 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-119>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРОКУРОРА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Юрчишин Павло Васильович

аспірант,

*Київський університет права Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Здійснення контролю за вчиненням злочину є важливим механізмом забезпечення ефективності кримінального провадження та протидії злочинності. Однією з ключових фігур у цьому процесі є прокурор, який виконує функцію нагляду за дотриманням законності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Правові засади реалізації його повноважень визначаються як національним законодавством, так і міжнародними стандартами прав людини. У цих тезах розглядаються особливості прокурорського нагляду за

здійсненню контролю за вчиненням злочину, проблеми його правового регулювання та шляхи вдосконалення відповідних норм.

Контроль за вчиненням злочину належить до категорії негласних слідчих (розшукових) дій, що проводяться в умовах секретності та спрямовані на виявлення і документування кримінальних правопорушень. Відповідно до ст. 271 КПК України, контроль за вчиненням злочину включає такі форми, як контрольована поставка, оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину [1].

Законодавче закріплення цієї слідчої дії в КПК 2012 року стало важливим етапом у вдосконаленні кримінального процесу, однак її реалізація потребує чітко визначених механізмів прокурорського нагляду та контролю за дотриманням прав людини.

Прокурор відіграє ключову роль у процесі контролю за вчиненням злочину, оскільки його повноваження охоплюють:

- надання дозволу на проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії;
- перевірку законності та обґрунтованості проведення таких дій;
- оцінку допустимості отриманих доказів;
- забезпечення дотримання конституційних прав громадян.

Згідно зі ст. 36 КПК України, прокурор здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, що передбачає контроль за всіма етапами слідчих дій, зокрема за законністю їх проведення. Проте правозастосовна практика виявляє ряд проблем, пов'язаних із недостатнім регулюванням питань, що стосуються меж втручання прокурора у процес контролю за вчиненням злочину [2, с. 77].

Серед основних проблем, які виникають при здійсненні прокурорського нагляду за контролем за вчиненням злочину, слід виокремити:

- відсутність чітких законодавчих критеріїв оцінки необхідності проведення контролю за вчиненням злочину;
- недостатня регламентація порядку документування та збереження доказів, отриманих у ході контрольованих дій;
- ризик порушення прав і свобод осіб, які залучаються до контрольованих операцій;
- необхідність узгодження національних норм із міжнародними стандартами щодо забезпечення права на справедливий суд [3, с. 66].

Відповідно до положень ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України [1], негласні слідчі (розшукові) дії становлять окрему категорію процесуальних заходів, які здійснюються в умовах конфіденційності, окрім випадків, прямо передбачених законодавством. Законодавець зазначає, що такі дії можуть проводитися виключно за

умови неможливості отримання інформації про кримінальне правопорушення та його суб'єкта іншими методами. Таким чином, негласні слідчі (розшукові) дії є одним із механізмів збирання доказів у кримінальному процесі, а їхня унікальна особливість полягає у фіксації правопорушень у реальному часі, що унеможлиблює застосування традиційних методів досудового розслідування [4, с. 10].

Згідно з ч. 2 ст. 9 КПК України, прокурор нарівні з керівником органу досудового розслідування та слідчим зобов'язаний забезпечити всебічне, повне та неупереджене дослідження всіх обставин кримінального провадження. Це включає встановлення не лише обставин, що викривають обвинуваченого, але й тих, що його виправдовують, а також факторів, які можуть вплинути на міру відповідальності особи. Водночас, відповідно до ч. 1 ст. 290 КПК України, саме прокурор визначає достатність зібраних доказів для притягнення особи до кримінальної відповідальності, тобто завершення досудового розслідування та передання справи до суду [5, с. 126].

Аналіз положень ст. 246 та ч. 6 ст. 36 КПК України дає підстави для висновку, що прокурор не може самостійно проводити негласні слідчі (розшукові) дії. Це, своєю чергою, вимагає від нього застосування інших методів забезпечення законності, допустимості зібраних доказів та ефективної взаємодії з органами досудового розслідування під час виконання відповідних процесуальних заходів.

Залежно від стадії проведення таких заходів, повноваження прокурора можна поділити на кілька груп [6, с. 182]:

1. повноваження на етапі ініціювання негласних слідчих (розшукових) дій;
2. безпосередній контроль за їхнім проведенням, включно з документуванням отриманих результатів;
3. оцінка зібраної інформації та її правова кваліфікація;
4. забезпечення збереження матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій;
5. використання здобутих результатів у кримінальному провадженні.

Детальний аналіз наведених аспектів дозволить розкрити особливості прокурорського контролю та виробити рекомендації щодо удосконалення правового регулювання даного процесу.

Негласні слідчі (розшукові) дії не можуть здійснюватися у межах досудового розслідування кримінального правопорушення без наявності обґрунтованої необхідності. Їх проведення базується, перш за все, на процесуальній формі, а не на методах оперативно-розшукової діяльності, та спрямоване на отримання доказової інформації, а не на перевірку відомостей [7, с. 77]. Відповідно, прокурор зобов'язаний

унеможливити підміну змісту негласних слідчих (розшукових) дій прихованими оперативно-розшуковими заходами, що може призвести до порушення прав і свобод осіб у межах кримінального провадження.

У випадках, коли негласні слідчі (розшукові) дії проводяться за рішенням слідчого без попереднього дозволу слідчого судді, слідчий зобов'язаний поінформувати прокурора про прийняте рішення щодо здійснення відповідних заходів та їх результати. Прокурор, у свою чергу, має право заборонити проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідно до положень частини 3 статті 24 Кримінального процесуального кодексу України.

До категорій негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть проводитися на підставі рішення слідчого без судового дозволу, відносяться:

- отримання інформації з електронних інформаційних систем або їх частин за умови, що доступ до них не обмежується їхнім власником чи утримувачем або не потребує подолання системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України);
- спостереження за об'єктами чи місцем (ч. 1 ст. 269 КПК України);
- виконання спеціального завдання щодо розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України).

У зазначених випадках на момент подання клопотання слідчий або прокурор може не володіти повними ідентифікаційними відомостями щодо особи, стосовно якої планується проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, щодо користувача кінцевого телекомунікаційного обладнання. Враховуючи значну кількість абонентів мобільного зв'язку з попередньою оплатою, а також існування корпоративних груп абонентів, слідчий або прокурор у своєму клопотанні має обґрунтувати неможливість надання конкретних відомостей. Слідчий суддя, зі свого боку, повинен переконатися в об'єктивності таких підстав і зазначити їх у відповідній ухвалі [8, с. 115].

Зазначені заходи можуть проводитися ще до ідентифікації особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, з огляду на обмеженість наявної інформації. При цьому метою негласних слідчих (розшукових) дій є саме встановлення цієї особи та отримання відомостей про злочин (ч. 2 ст. 246 КПК України).

Слід враховувати, що у межах одного кримінального провадження негласні слідчі (розшукові) дії одного або різних видів можуть бути взаємопов'язаними, якщо вони обґрунтовуються спільними обставинами. У таких випадках слідчий або прокурор можуть ініціювати їх проведення у межах одного клопотання, а слідчий суддя

може ухвалити єдине рішення щодо їх застосування. Наприклад, у межах одного документа може бути подано клопотання про надання дозволу на здійснення аудіо– чи відеоконтролю особи (ст. 260 КПК України) та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України) з метою виявлення та встановлення технічних засобів контролю. При цьому суд оцінює обґрунтованість кожного виду негласних слідчих (розшукових) дій окремо, що може призвести до часткового задоволення клопотання.

Прокурор також уповноважений припиняти негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, коли мета їх проведення досягнута раніше визначеного строку, або за наявності підстав для їх недоцільності. Додатково, підставами для припинення можуть бути виявлені прокурором порушення закону чи пропущення встановлених процесуальних строків. Водночас рішення прокурора про припинення негласних слідчих (розшукових) дій може бути скасоване керівником відповідної прокуратури відповідно до частини 6 статті 36 КПК України. У разі відмови прокурора у задоволенні клопотання слідчого, останній має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який, за необхідності, ініціює розгляд відповідного питання перед прокурором вищого рівня.

Отже, на стадії ініціювання негласних слідчих (розшукових) дій повноваження прокурора перебувають у тісній взаємодії з функціями слідчого та керівника органу досудового розслідування. Виняткові повноваження прокурора на цьому етапі визначені частиною 4 статті 246 КПК України, відповідно до якої лише прокурор має право ухвалювати рішення про здійснення контролю за вчиненням злочину [6]. Однак законодавець не передбачає конкретної процесуальної процедури ініціювання цього заходу іншими учасниками сторони обвинувачення.

Висновок. Значна роль у контролі за проведенням НСРД (негласних слідчих (розшукових) дій) належить прокурору, який має забезпечувати дотримання прав і свобод громадян у рамках кримінального провадження. Важливим аспектом є недопущення підміни сутності НСРД оперативно-розшуковими заходами, що може призвести до порушень законодавчих гарантій учасників кримінального провадження. Водночас прокурор уповноважений як санкціонувати проведення негласних слідчих (розшукових) дій, так і припиняти їх у разі досягнення мети, недоцільності подальшого виконання або виявлення порушень законності.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17)
2. Тertiшник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 22-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2025. 1096 с.
3. Бабіков О.П. Негласні слідчі (розшукові) дії: теорія і практика / О.П. Бабіков; Наук.-дослід. ін.-т публічного права; 2-ге вид., випр.. та допов. – Київ: Норма права, 2024. – 464с.
4. Тализіна Я.О. Негласні слідчі (розшукові) дії: науково-практичний коментар глави 21 КПК України з постатейними правовими позиціями Верховного Суду. Київ:Юрінком Інтер, 2024. 704 с.
5. Кримінальний процес України: Академічний курс: у 3 т. Т. 1: Загальна частина / за ред. акад. НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В.Т. Нора, д-ра юрид. наук, проф. Н.Р. Бобечка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 912 с.
6. Бобровник, О. П. Прокурорський нагляд у кримінальному процесі: теоретичні аспекти / О. П. Бобровник. – Харків: Право, 2020. – 252 с.
7. Гуменний А. В. Контроль за вчиненням злочину: теоретичний та практичний аспекти. Вісник Національної академії прокуратури України. 2022. № 6. С. 75–83.
8. Лавринович, І. М. Прокурор як гарант законності в кримінальному процесі / І. М. Лавринович. – Київ: Видавництво «Юридична книга», 2022. – 188 с.